

УДК 821.161.2'282=161.1

**НОВЕЛИ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА В РОСІЙСЬКІЙ ТРАНСКРИПЦІЇ:
ПЕРЕКЛАДНІСТЬ, НЕПЕРЕКЛАДНІСТЬ, ЦЕНзуРА**

Марія Стецик

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови
вул. Шевченка, 24, 82100 Дрогобич, Україна,
тел. (03244) 2-22-83*

Досліджено лінгвальні вияви національного, національної ідеї, рис ментальності в системі авторського мовомислення Василя Стефаника та особливості їх відтворення в російських перекладах, акцентовано на об'єктивних втратах та втратах, зумовлених суб'єктивними чинниками, передовсім ідеологемами радянської доби.

Ключові слова: лінгвопростір, переклад, новела, цільовий текст, суспільно-політична реальність, перекладацька стратегія, цензура перекладача.

Питання про відтворення національної специфіки оригіналу, його ментальної аури надзвичайно важливе. Труднощі в перекладі, як вважає більшість теоретиків, зокрема В. Коптилов, І. Левий, А. Лілова, М. Рильський, А. Федоров, К. Чуковський, пов'язані саме з відтворенням національно неповторного та ментально зумовленого: що яскравіше твір відображає національне життя, що характерніші ситуації висвітлює, то важче, а інколи й неможливо знайти адекватні функціональні засоби. Тут ідеться не про окремі – конкретно вловимі – елементи, що виступають із контексту, а, за словами І. Левого, про якість, притаманну всім компонентам твору [6, с. 127].

Новели Василя Стефаника – це блискучий взірць художньої маніфестації національного, прийнятості національним духом і водночас синтезу національного та загальнолюдського. Болгарський дослідник П. Тодоров зауважує, що „...без будь-якої навмисності, без усіляких роздумувань Стефаник уловлює і розкриває в найпримітивнішому, простому середовищі почуття й переживання свого європейського сучасника; не раз у його творах розкриваються в поетичному ясновидінні духовні проблеми нашого часу” [18, с. 158].

Щоб передати національне, перекладач повинен насамперед визначити специфічні особливості змістоформи й відтворити одні національно неповторні засоби іншими, які б у своїй функціональній визначеності дорівнювали першим. Однак цінність перекладу полягає не лише в збереженні (хоча б частковому, як засвідчує практика „високого мистецтва”) національної специфіки оригіналу, а й у правдивому, усебічному перестворенні його як цілості, у віднаходженні такої форми, яка б також допомогла відчутти й передати національний флер тексту, діалектику національного та загальнолюдського. Національне виявляється не лише в окремих компонентах мовостилію (реаліях, етномовних елементах, фразеологізмах, художніх міні-дискурсах з актуалізованим етнокомпонентом). Усе це репрезентанти національного рівня форми. Потрібно також уловити й глибинне вираження національного крізь призму позиції автора, його зв'язку з „рухомою історією”,

через реалії соціальні та політичні. Іноді саме вони найяскравіше виявляють цю позицію, авторське ставлення до моментів дійсності. Часом один, здавалось би, незначний і малопомітний штрих „відслонює” (І. Франко) широку національну перспективу. Тут необхідні не лише глибокі знання історії та культури, а й чітке визначення перекладачем своєї позиції. У цьому аспекті характерними є російські переклади новел В. Стефаника, які присвячені січовим стрільцям, Першій світовій війні, визвольним змаганням українців. Додамо також, що російські переклади „засвітили” ще низку „ідеологічно небезпечних” та „ідеологічно слизьких” місць.

Мета полягає в тому, щоб дослідити лінгвальні вияви національного, національної ідеї, ментальних рис у системі авторського мовомислення Василя Стефаника та особливості їх відтворення в цільових (російськомовних) текстах, акцентувати на об’єктивних втратах та втратах, зумовлених суб’єктивними чинниками, передовсім ідеологемами радянської доби.

У статті використано фрагменти тематичної стефанікїани Ф. Погребенника [9], В. Лесина [7], М. Коцюбинської [5], О. Черненко [19], а також власний стефанікознавчий доробок, що має безпосередній стосунок до проблематики наукової розвідки [16; 17].

Ані перекладати, ані досліджувати переклад не можна без урахування історичних обставин, за яких було написано оригінал. Інакше, як зауважує В. Коптилов, „ми можемо вчитати в художньому творі зовсім не те, що в ньому є і що могло бути” [4, с. 3]. Звісно, перепускаючи ідеї та емоції оригіналу крізь власну свідомість та світовідчуття, перекладач не залишається до них байдужим, осмислює їх, виявляє – більшою чи меншою мірою – свої симпатії чи антипатії, мимоволі підкреслює одне, „затирає” інше, дещо проминає, а дещо наголошує більше, ніж автор. Мета ж перекладу, як її визначив І. Левий, – звести до мінімуму своє суб’єктивне втручання в текст і максимально наблизитися до об’єктивної сутності цільового дискурсу Це, здавалось би, аксіома. Однак в умовах радянської дійсності загальноприйнятне твердження чеського теоретика залишалося лише формальною декларацією. Часто бачимо випадки суб’єктивного втручання в текст, що призводить до функціонального та ідейно-естетичного „зміщення” (термін А. Поповича). Міра відхилення перекладу від оригіналу в російськомовних версіях новел Стефаника, попри цілком об’єктивні втрати, визначалася ставленням офіційної ідеології до дійсності, відображеної у першотворі. На жаль, ані художня та історична правда оригіналу, ні максимально вивірена перекладацька стратегія не могли врятувати цільові тексти від неминучих і прикрих втрат.

Російські перекладачі саме через певну ідеологічну зашореність та упередженість не змогли донести ідеї і пафос національно-визвольної боротьби українського народу, передати високий дух патріотичних почуттів, інспірованих цією боротьбою, що так зримо постають з рядків новел „Марія”, „Сини”, „Дід Гриць”, „Межа”. Та чи могла бути іншою їхня позиція, коли на саме слово „Україна” часто накладалося табу, а вияв любові до неї вважався крамолою, „буржуазним націоналізмом”?

Історія січових стрільців, трагічна доля стрілецтва завжди цікавили В. Стефаника. Однак письменника не так приваблюють ті чи інші події, як сам пафос і смисл діяльності стрілецтва, ставлення народу до стрільців. Усі новели про усусів по-особливому лірично забарвлені, сповнені глибокого розуміння діяльності речників визвольних змагань, пошани до них, пістету.

Марія, героїня однойменної новели, „заснавши мук античної Ніобеї”, проводить синів на війну, у загопи січових стрільців. Це був єдиний шлях для прогресивної української молоді, вихованої „Просвітою” та „Січчю” на високих ідеалах Франка і Шевченка, одержимої величною ідеєю боротьби за вільну, незалежну й соборну Україну, за

об'єднання всіх її земель. Оце є об'єктивним історико-політичним тлом новели, її ідейно-художнім стрижнем. Історично достовірно постає перед читачем зворушлива картина провідів січових стрільців.

Хоругви й прапори шелестіли над ними і гримів спів про Україну [11, с. 194].

М. Ляшко взагалі пропустив у цільовому тексті це важливе речення (невідомо лише, чого він так „злякався”, адже Стефаник не вказує на колір прапорів і не цитує текст пісні). В. Россельс відтворив рядки близько до оригіналу.

Хоругви и знамена шелестели над ними, и гремела песнь об Украине [15, с. 112].

Важливо й те, що перекладач зберіг не лише конкретну інформацію, але й зберіг пафос рядків. Маємо на увазі постичну форму ‘песнь’, яка створює конотацію піднесеності, урочистості, небуденності.

М. Ляшкови також „не сподобався” інший фрагмент новели, і він вирішив трішки „лідрправити” оригінал:

Пробудилися аж, як земля дудніла під довгими рядами, що співали січову пісню [11, с.194]. – *Очнулась, когда земля дуднела под длинными рядами парней, которые пели сечевую казацкую песню* [14, с. 164].

Але ж „січова пісня“ – це не конче козацька пісня (хоча хлопці могли співати і її), це патріотична пісня „Січі”. Не тої, мабуть, відомої перекладачам – Запорізької, а тої, котра зародилася на початку нашого століття в лавах національно свідомого українського студентства й стала в авангарді національного відродження в Галичині [9]. З перекладу М. Ляшка в російського читача може виникнути лише одна асоціація – з історичною реалією „Запорізька Січ”. А це не відповідає оригіналові. В. Россельс, як і в попередньому випадку, уважно підійшов до першотвору, нічого не додавав і не пропускав:

Пришла в себя, когда земля гудела уже под длинными рядами поющих песню сечевиков [15, с. 112].

Не можна ні теоретично, ні творчо захищати таке перекладацьке трактування, яке привносить у твір елементи неорганічні, чужі, такі, що суперечать об'єктивній ідеї. Об'єктивна ідея, пафос досліджуваних новел – це усвідомлена жертвовність батьків, які посилають своїх дітей у лави січових стрільців і благословляють їх. Ф. Погребенник слушно говорить про це: „Стефаник як письменник цілком свідомо виконав свій патріотичний обов'язок, створивши новели „Марія” і „Сини”, і переконливо засвідчив, що герої цих творів – не сліпе знаряддя в руках якихось політиканів, не „обдурені націоналістичною пропагандою”, а освітлені високою ідеєю служіння рідному народові, свідомо стають на шлях визвольної боротьби за його краще майбутнє. І селянка Марія, і селянин Максим благословляють своїх синів, вірять у торжество тих ідей, за які вони віддають життя. Синів покликала ще одна мати – Україна” [8, с. 84 – 85].

І все ж деякі перекладачі, попри брак, а то й цілковиту відсутність правдивої й об'єктивної інформації, попри смертельно небезпечні ідеологічні лещата, намагалися дати російському читачеві уявлення про складний і багатогранний художній світ Стефаника, наблизитися до історичної конкретики

На переді її сини, і вона з ними йде на тую Україну, бо вона, тая Україна, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоби були всі вкупі [11, с. 198]. – *Впереди ее сыновья, и она идет с ними на Украину, – ведь она, Украина, плачет по своим детям и хочет, чтоб они были вместе* [14, с.167]; *Впереди ее сыновья, и она с ними идет на Украину, потому что та Украина плачет и рыдает о своих детях, ждет, чтобы они были все вместе* [15, с. 116].

У перекладі М. Ляшка пропущено займенники ‘тую’ і ‘тая’, що є не лише носіями живої інтонації, але й своєрідними генералізаторами конкретної історичної інформації.

Трагічна доля українців (і це виразно постає з рядків новели) у тому, що вони не тільки опинилися під владою різних імперій; вона і в тому, „що дві монархії, два царських трони, два хижих орли” виступили одна проти одної, і українці опинилися в різних окопах. І Стефаник, і його герої чітко усвідомлюють високу й величну мету – з’єднатися, „бути вкупі”. Що ж конкретно стоїть за цими словами? Для Стефаника, його героїв, його сучасників і сьогоденного читача це, звичайно, такі політичні, історичні та географічні реалії, як Ключ, Маківка, проголошення Західно-Української Народної Республіки у Львові 1 листопада 1918 року; це Акт Злуки, це Крути і Лисоня. Для тих, хто не знав і не знає (чи принципово не хоче знати навіть у криваву добу новітнього протистояння України і путінської Росії) української історії, для російського читача радянських часів „бути вкупі” – це „золотий вересень” 1939 року – і не більше. Звуження асоціативного макрополя знакової ментально-світоглядної ідеологеми ‘бути вкупі’, зумовлене тенденційними, спотвореними офіційними дискурсами радянської доби, позбавляє його в перекладі адгерентної семантики (в оригіналі – яскрава суспільно-політична реалія) з розгалуженими історичними й художніми зв’язками. А те, що Стефаник мав на увазі згадані історико-політичні реалії, свідчать і рядки новели „Дід Гриць”:

Ми росли, діти наші множилися, всі одного духа, та війна багато їх поклала в сиру землю, а всі, що лишилися, яких ми вігодували і що їх Франко навчив, зробили одну коменду українську, а коменда, каже, має бути Україна [11, с. 218].

Речником ідеї єдності України герої новели вважає Франка, ім’я якого, як лейтмотив, об’єднує твір. Як і в попередньому випадку, вислови „одна коменда українська”, „одного духа” виростають до рівня яскравих історичних реалій, відслонюючи перед читачем широку національну перспективу, акумулюють велику художню й націєтворчу енергію. Г. Шипов переклав цей уривок лише до слів „положила в сирю землю...”, пропустив ідеологічно небезпечне місце, відтак випало й ім’я Каменяра. М. Ляшко, замінивши „коменду” на „войско”, „згасив” ключову сему ‘єдність, однакості’, викривив ідейний стрижень фрази. Лише В. Россельс нічого не змінював і не додавав від себе, тому його переклад (саме щодо збереження історичної правди) можна оцінити позитивно :

Мы росли, дети наши множались и все были единого духа, но война многих сразила, а те, что остались, все, кого мы вырастили, а Франко выучил, составили одну команду, а команда эта заявила, что будет у нас Украина [15, с. 129].

При відтворенні художнього тексту перекладачеві потрібно враховувати так звану перспективу, тобто те, що в читача перекладного твору інший ценз знань і досвіду, аніж був у читача оригіналу. Важливо, щоб реципієнт вловив, якомога глибше зрозумів історичну конкретику оригіналу, не витлумачив її хибно і крізь призму ідеологічних стереотипів. Саме в тому полягає і чи не найскладніше й тому часто до кінця не розв’язане завдання перекладу: у деяких моментах ідеологічні лещата виявлялися сильнішими. Ні М. Ляшко, ні Г. Шипов так і не наважилися назвати січових стрільців своїми іменами, офіційне табу взяло верх. А це потягло за собою низку ідейно-естетичних втрат. Пафос оригіналу так і не було відтворено. У вже згадуваній новелі „Дід Гриць” читаємо:

[...] як будуть згортати кістки наших стрільців у купи, то аби і за мене хто там згорнув кілька лопат. Але високо, бо на тих костях зацвіте наша земля” [11, с. 219]. – [...] когда соберут в одно место кости наших родных стрелков, пусть и за меня кто-нибудь бросит на курган несколько лопат земли, но высоко-высоко, ведь на этих костях зацветет наша земля [14, с. 186]; [...] когда будут собирать вместе кости наших воинов, пусть и за меня бросит на курган кто-нибудь

несколько лопат. Но высоко-высоко, ибо на этих костях зацветет наша земля [12, с. 190].

Перекладацькі варіанти „стрелки”, „воины”, „курган” не містять вагомої локальної семи; вони не відтворюють реальних подій, зокрема традиції висипання в селах Галичини могил на честь січових стрільців. Наведені шойно переклади також створюють дещо відмінну від оригінальної тональність урочистості. У Стефаніка вона трагедійно-урочиста й сакраментально-пророча: стрілецькі могили, де лежить цвіт нації, стануть початком її відродження, початком духовного оновлення й очищення. Стефанікові рядки ніби перегукуються з рядками молодого Тичини, котрий теж урочисто-трагедійно оспівав героїв-східняків, студентів, що полягли під Крутами: *На Аскольдовій могилі Український цвіт! – По кривавій по дорозі Нам іти у світ.*

Один з найкращих дослідників стрілецького чину О. Думін пише: „Стрілецький зрив навмисне кинуте на широке тло світової війни й воєнної політики, бо тільки на такому підмісті стане ясно, якою великою вірою осяяна була ця жмінка „лицарів абсурду“, яким тернистим шляхом ішла вона до своєї мети. На стрілецтві ще раз сповнилась правда, що історію кидають уперед не сірі, розпливчасті, безформенні маси, а скуті одним духом і бажанням ордені“ [2, с. V].

В. Россельс – і це неабияка творча знахідка – зумів одним-єдиним виразним словом максимально наблизити переклад до оригіналу:

[...] когда будут собирать в братскую могилу кости наших, то пусть и за меня бросят несколько лопат... И пусть курган будет высокий, на этих костях зацветет наша земля [15, с. 130].

Формально нейтральний займенник увиразнений контекстуальними семами ‘любов’, ‘захоплення’, перетягує на себе основні смислові й ідейні акценти фрази, надає їй неповторного звучання, набуває глибокого смислу.

До новели „Межа” звернувся лише один перекладач – В. Россельс. Вісім рядків (з 54) – це схвильована й правдива розповідь про трагічну й героїчну долю січових стрільців, що помирили з пісню на устах і не випускали зброї з мертвої руки. Звісно, тут не заміниш „стрільців” на „воїнів” чи „козаків”, а пропустити одну сьому новели якось не випадає. В. Россельс без жодних купюр відтворив ці рядки.

Уже йшлося про те, що перекладач об’єктивно не може залишитися байдужим до ідей та емоцій оригіналу, він осмислює їх, виявляє свої симпатії чи антипатії. Але в нашому випадку ступінь затирання одного й наголошування на іншому визначався не так перекладацькою установкою, як верховним „ідеологічним дозволом”. Переклад, на жаль, був настільки об’єктивним, наскільки ідеї оригіналу збігалися з офіційною ідеологічною доктриною. Усе, що перебувало поза межами прокрустового ложа радянських ідеологем, мало бути або пропущеним, або максимально нейтралізованим. Виникав своєрідний вид цензури – **цензура перекладача** (підкр. наше – М.С.). Читач, який не знав оригіналу, одержував про нього хибне, спотворене уявлення.

Провідна тема новели „Вона – земля” – це звірства армій-завойовниць (російської та австрійської) на буковинських землях.

Як попа з попадею скували та повезли в гори, як професора взяли вночі бог вість куда, а віта повісили серед села і покляли жовніра, аби хто не поховав, то я [Данило, головний герой новели] відрікси землі... Царь православний а ми православні, та й зрада. Це раз. А другий раз – москаль іде і сонце залягає. І Хина і Сибір та дикий нарід з цілого світа, старих ріжуть, молоді жінки гвартують та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колію та розкидають по пустих землях у далекім царстві [11, с. 188].

В. Лесин у монографії „Василь Стефаник – майстер новели” так коментував текст: „У новелі „Вона – земля” зображено стан душевної розгубленості й панічну поведінку українських селян на тому початковому етапі першої світової війни, коли російські війська наступали на західноукраїнські землі, а австрійські під їх тиском відступали. Австроїсарська воєнщина вдавалася до терору і в той же час поширювала чутки, ніби російська армія складається із якихось дикунів, які ріжуть людей, гвалтують і знущаються з жінок, відбирають і вивозять дітей” [7, с. 237]. Звичайно, не можна замовчувати фактів жорстокої поведінки австрійців (і Стефаник не робить цього), але не варто закривати очі на інше – на звірства й вакханалію російських військ. А. Деєв переклав тільки до слів „*то я відрікси від землі...*” В. Россельс відтворив цей уривок повністю. Єдине зауваження: перекладач методом лексичного перенесення відтворив слово ‘москаль’, котре, в дусі шевченківської традиції, у російського читача асоціюється лише зі словом ‘військовий’. До речі, лексему ‘москаль’ – і в традиційному значенні ‘військовий’, і в ширшому – ‘росіянин’ (але з яскраво вираженою негативною семою) – подибуємо і в інших новелах, зокрема „Мати” і „Марія”.

– *А покажи мені доню ті дарунки, що тобі надарував тот великий москаль* [11, с. 236].

„Важный офицер” (М. Ляшко), „русский офицер” (В. Россельс) – це нейтральні перекладацькі відповідники, які зовсім не відтворюють домінуючої емоційно-оцінної семи зі спектром контекстуально-концептуальних конотацій – презирства, зневаги, відрази.

Певним чином не змогли подолати М. Ляшко і В. Россельс жорстких ідеологічних лещат при відтворенні слова „москаль” і в новелі „Марія”, хоча принагідно зауважимо про їхню гідну перекладацьку позицію. Вони, на відміну від упорядників українського академічного видання 1949 – 1954рр., не пропустили жодного рядка цього ідеологічно „небезпечного” місця твору. Український читач позбавлений цієї можливості. На це справедливо вказує Ф. Погребенник у вже згадуваній студії-імпресії „Стефаникова „Марія” [8].

Та напиши́т, аби світ знав, як нас москалі з ярма выпрягают. Ми їм ту могилу не зараз забудемо [10, с. 180]. – *Напишите, чтоб весь свет знал, как нас из ярма выпрягают. Мы им тот курган не скоро забудем* [14, с. 169]; *Так напишите, чтобы весь свет знал, как нас из ярма выпрягают. Мы царю тот курган не скоро забудем* [15, с. 116].

Щоправда, яскрава інгерентна експресивність й оцінність послаблена нейтральними відповідниками „им” та „царю”.

Органічність мовомислення В. Стефаника в категоріях сакрального – світоглядна й стильова ознака його новелістики [17]. У сучасній філологічній науці це сприймається як аксіома. Але так було не завжди. Ось один штрих. Через переклади, передовсім російські (а їх у радянський період було зроблено найбільше, з російських текстів новеліста перекладали іншими мовами, зокрема німецькою), Стефаникові намагалися нав’язати чужу йому позицію у річищі сучасних тому чи іншому перекладачеві ідеологічних вимог. Скажімо, фразу з новели „Синя книжечка” „штири воли, як слимузи” чомусь відтворено так: „четыре вола, здоровенные, как монахи” (Шипов); „четыре быка, как жирные монахи” (Ляшко); „четыре вола, здоровенные, как монахи” (Ляшко); „четыре вола, гладкие, как монастырские служки” (Россельс).

При відтворенні цих рядків перекладачі проявили дивовижну одностайність та ідеологічну „далекоглядність” (але художню короткозорість). Метаморфозою „воли – монахи” (хибною, бо порівнянням „воли, як слимузи” Стефаник підкреслює іншу якість – вгодовані, блискучі, як слимаки, тобто доглянуті, ситі) вони, свідомо чи несвідомо,

привнесли в Стефаникові тексти атеїстичні штрихи, водночас вони зруйнували цілість новели: сатиричні „монахи”, „монастырские служки” сприймаються як недоречний штрих на драматичному тлі новели. До слова, перший перекладач новел Стефаніка російською мовою В. Козиненко запропонував дещо скорочений варіант („четыре вола было...”), його інтерпретація художньо невиразна, але принаймні позбавлена тенденційності.

Новели Василя Стефаніка засвідчують природність, цілісність релігійних уявлень його персонажів про світ, розуміння засадничих моральних первнів людського існування. Стефаникові герої мислять етичними категоріями совісті, любові, гріха, а найвищими моральними орієнтирами для них є Бог, Христос, Мати Божа. У сакральному лінгвопросторі новеліста теонім ‘Бог’ (‘Біг’, ‘божечко’) найбільш частотний – 170 випадків слововживань [3, с. 9].

Уявімо собі, що станеться з новелами митця, якщо з мовної тканини вилучити всі ці ідеологічно „невігідні” слова. Проте М. Ляшко не втримався і вилучив Бога” з тексту новели „Дорога”. Ідеться про рядки „*Боже, ти подаруй мені решту моєї дороги, бо я не годен вже йти!*” [11, с. 108]. Ліричний герой не в змозі йти далі на уготовану йому Голгофу і тому звертається до Бога з останньою надією і незвичайним проханням – обірвати непосильну вже дорогу життя. Звертається до Бога, бо абсолютно переконаний, що життя людини, її доля цілком у руках Всевишнього. Це об’єктивна світосприймальна позиція Стефаніка. М. Ляшко замінив теонім ‘Бог’ ситуативним аналогом ‘доля: *Доля, оборви мою дорогу, я уже не могу идти* [14, с. 89].

Важко також зрозуміти, чим керувався Г. Шипов, коли дещо уточнював текст новели „Святий вечір” (– *Тепер увес мир, увес рід колідує і веселитси, а я собі з грушечков, ми обі собі* [11, с.87]). Г. Шипов додав: **род православный**. Не зрозуміло, чи то мимоволі, виходячи з особистого життєвого досвіду, перекладач ввів фразеологізований вислів „род православный”; чи свідомо, у річищі ідеологічних вимог часу, принагідно згадав православ’я. Це привнесене слово породжує низку суперечливих асоціацій.

В. Россельс теж дещо додав від себе, але його уточнення не містить ідеологічного чи світоглядного натяку

– *Теперь весь мир, весь род людской колядует и веселится, а я с грушкой, мы обе* [15, с. 48].

Аналіз російських перекладів конкретних суспільно-політичних реалій допомагає глибше зрозуміти своєрідність художнього світу В. Стефаніка, оцінити ті грані його творчості, на які довго не звертали уваги. Світ творчості В. Стефаніка, повнота його художньої діяльності поза конкретними ідеями вільної, соборної, незалежної України, поза натхненням возвеличенням речників визвольних змагань січових стрільців втрачав єдиний дух, пристрасну проїнятість особливим пафосом.

На жаль, оптимальна перекладність визначалася не оригіналом, а ідеологічним „дозволом”, виникав ще один вид цензури – цензура перекладача, відтак часто спотворювалася історична достовірність оригіналу, губилося відчуття особливої емоційної тональності, розмивалося ідейно-настрове ядро, втрачався принциповий момент осяжності драматичного націствердного пафосу Стефанікової новелістики.

1. *Гольберг М.* Долаючи час і простір: Переклад і проблеми національного відродження / Марк Гольберг // Дзвін. – 1992. – № 7-8. – С. 127-130.
2. *Думін О.* Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914-1918. – [Текст] / Осип Думін. – [Передрук вид. 1936 р.] / ред. та авт. вступ. статті М. Шалата. – Дрогобич: Коло, 2016. – 464 с].

3. Ковалик І. І. Ощипко І. Й. Художнє слово Василя Стефаника: Матеріали до Словопоказчика до новел В. Стефаника. Методичний посібник / І. І. Ковалик, І. Й. Ощипко. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1972. – 102 с.
4. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов. – Київ: Дніпро, 1971. – 132 с.
5. Коцюбинська М. „Безлично голі образки” і біле світло Абсолюту / Михайлина Коцюбинська // Слово і час. – 1992. – № 5. – С. 55-69.
6. Левый И. Искусство перевода / Пер. с чеш. и предисл. Вл. Россельса / Иржи Левый. – Москва: Прогресс, 1974. – 398с.
7. Лесин В. Василь Стефаник – майстер новели. [2-е доп. вид.] / В. Лесин. – Київ: Дніпро, 1970. – 329 с.
8. Погребенник Ф. Стефаникова „Марія” / студія-імпресія / Федір Погребенник // Записки Львівської наук. бібл. ім. В. Стефаника. В. І, 1992.– К.: Наук. думка, 1993. – С. 83-92.
9. Погребенник Ф. 95-річчя товариства “Січ” / Федір Погребенник // Слово і час. – 1995.– № 5-6. – С. 32-34.
10. Стефаник В. Твори. / Василь Стефаник. – Львів [Видання ювілейного комітету], 1933. – 224с.
11. Стефаник В. Повне зібрання творів: У 3т. / Василь Стефаник. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1949. – Т.1. – 369 с.
12. Стефаник В. Избранные произведения / Василь Стефаник / Предисл. С. Крижановского. – Москва: Гослитиздат, 1950. – 224 с. [Пер.: Г. Шипов, А. Деев].
13. Стефаник В. Избранные произведения / Василь Стефаник / Предисл. С. Крижановского. – Київ: Гослитиздат УССР, 1951. – 208 с. [Пер.: Н. Ляшко, Г. Шипов, А. Деев].
14. Стефаник В. Избранное / Василь Стефаник. Пер. Г. Шипова, Н. Ляшко, В. Дуткевича, А. Деева / Предисл. С. Крыжановского. Сост. и коммент. В. Лесина. – Москва: Худ. лит., 1971. – 223 с.
15. Стефаник В. Новеллы / Василь Стефаник / Изд. подгот. Вл. Россельс. – Москва: Наука, 1983. – 228 с.
16. Стецик М. Російськомовна стефаникіана: здобутки, втрати і „безконечний залишок непізнаного“ / Марія Стецик // Українське мовознавство: Міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 40/1. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010. – С. 117-122.
17. Стецик М., Біда І. Сакральний лінгвопростір новелістики Василя Стефаника / Марія Стецик, Ірина Біда // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 772. Романо-слов'янський дискурс. – Чернівці: Видавничий Дім „Родовід“, 2016. – С. 99 – 105.
18. Тодоров П. Из статті “Василь Стефаник” / П. Тодоров // Василь Стефаник у критиці та спогадах. – Київ: Дніпро, 1970.– С. 158-159.
19. Черненко О. Експресіонізм у творчості Василя Стефаника / О. Черненко. – Едмонтон: Сучасність, 1989. – 280с.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2017
доопрацьована 30. 06. 2017
прийнята до друку 15. 08. 2017

**VASYL STEFANYK'S NOVELLAS IN RUSSIAN TRANSLATIONS: TRANSLATABILITY,
UNTRANSLATABILITY, CENSORSHIP****Maria Stetsyk**

*Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
The Department of Ukrainian Language
24 Shevchenko Str., 82100 Drohobych, Ukraine
Tel. (03244)2-22-83
w_stetsyk@ukr.net*

In the article we investigate lingual manifestation of the national, national idea, features of mentality in the system of the author's language thinking of Vasyl Stefanyk and the peculiarities of their reproduction in Russian translations, we emphasize on the objective loses and loses caused by subjective factors, especially by ideologists of the Soviet epoch.

It is stated that in translation it is important to convey deep moments peculiar to the writer's outlook and his points of view. A translator can't remain indifferent to the emotions and ideas of the original but he also shouldn't turn the target text into the demonstration of his own opinions turning the evaluation into the tendentious direction. Target texts by M. Lyashko, H. Shypov, A. Dyeev, V. Rossels have been analyzed, especially the translations of key realia in the context of national language thinking. Russian translators due to ideological taboo couldn't carry ideas and pathos of the national liberation fight of the Ukrainian nation, couldn't convey high spirit of patriotic feelings inspired by this fight that arise from novellas "Maria" ("Mary"), "Syny" ("Sons"), "Did Hryts" ("Grandfather Hryts"), "Mezha" ("Boundary").

We summarize that optimum translation was defined not by the original but by the ideological "permission". One more kind of censorship- the censorship of a translator- emerged so very often historical authenticity of the original was distorted, the feeling of a special emotional tonality was lost, ideological world outlook core was washed away, the principle moment of pathos comprehension was lost.

Key words: linguospace, translation, novella, target text, social political realia, translation strategy, translator's censorship.